

О. В. Понеділко,
к. е. н., Академія муніципального управління

БАЛАНСУВАННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ІНТЕРЕСІВ БЮДЖЕТУ ТА ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ

У статті висвітлено актуальні проблеми системи оподаткування України та шляхи її вдосконалення в процесі розвитку в Україні ринкових відносин. Визначено напрями реформування податкового законодавства шляхом прийняття Податкового кодексу України, в якому би було відображено всі законодавчі акти з питань оподаткування.

The article issues of the day of the system of taxation of Ukraine and ways of its perfection are reflected in the process of development in Ukraine of market relations. Certainly directions of reformation of tax legislation by acceptance of the internal revenue code of Ukraine in what all legislative acts were represented on questions taxation.

Ключові слова: база оподаткування, податкова система, податок на прибуток, податок на додану вартість, податкова пільга.

ВСТУП

Необхідною потребою сьогодення є забезпечення збалансованого розвитку всіх підсистем суспільства, гармонізації інтересів різноманітних соціальних та бізнесових верств, створення міцного економічного базису для інтеграції України у світову економічну систему. Одне з основних місць у цьому процесі займає реформування податкової системи, яка забезпечує державу фінансовими ресурсами, необхідними для виконання покладених на неї функцій. Це, в свою чергу, зумовлює підвищення уваги вітчизняних учених до проблем оподаткування, вивчення можливості застосування в Україні форм оподаткування, що використовують в розвинутих державах, та механізмів їх адаптації до умов нашої країни. Глибоке розуміння проблем сучасної податкової системи та їх розв'язання може допомогти в подоланні наслідків економічної кризи, стимулюванні економічного зростання, захисті інтересів вітчизняного бізнесу, підвищенні добробуту громадян.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблемі покращення сучасного стану податкової системи присвячені праці В. Андрущенка, П. Мельника, В. Федосова, А. Соколовської [1], М. Азарова.

Відаючи належне цим напрацюванням, слід відзначити, що на сьогодні у функціонуванні системи оподаткування держави існує ряд невирішених проблем, що потребує продовження теоретичних досліджень, доповнення їх аналізом практики з метою визначення напрямків її удосконалення.

Удосконалення податкової системи починається з визначення принципів оподаткування та їх раціонального впровадження, на цій основі має будуватися податкове законодавство. Руйнувати та будувати нову законодавчу базу недоцільно, необхідно вносити корективи відповідно до змін у податковому просторі. Чинне податкове законодавство можна охарактеризувати як суперечливе, невизначене, нестабіль-

не, неадекватне нинішнім умовам господарюванням. Реформування податкової системи визначається оптимальне поєднання фіскальної ефективності та регулюючих механізмів економічного зростання, що відображається у принципах оподаткування, на основі яких здійснюється реформування податкового законодавства.

Основою формування податкової системи є податкова політика, в якій відображається комплекс цілей і заходів держави, спрямованих на ефективне функціонування податкової системи відповідно до соціально-економічної мети суспільства, на реалізацію основних функцій податків [7].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Для функціонування податкової політики необхідна її переорієнтація із суто фіскальних цілей на стимулювання економічного зростання. Адже, з точки зору державного регулювання економіки, найважливіше значення має регульовальна функція податків і системи оподаткування в цілому. Постає завдання виокремлення основних недоліків чинної податкової системи в Україні й окреслення шляхів їх подолання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Система оподаткування України розвивається поступово, зміни, які відбувалися за роки незалежності, були позитивні: кількість податків було зменшено, податкові ставки знижено, зменшилась також кількість звільнень від оподаткування, водночас розширилась база оподаткування, значно поліпшилось надходження податків. І все ж система оподаткування має значні недоліки.

Необхідно звернути увагу й на те, що в Україні сформувався досить високий рівень податкового навантаження, податки виконують здебільшого фіскальну функцію, а їх розподільча та регулююча функції відійшли на друге місце. Практика свідчить, що саме ці функції мають значний вплив на відтворювальні процеси в усіх сферах економіки, особливо у виробничій. Ці функції можуть стимулювати або стримувати відтворювальні процеси, збільшувати або зменшувати накопичення капіталу, підвищувати або знижувати рівень платоспроможності населення.

Сьогодні вітчизняні суб'єкти підприємницької діяльності зобов'язані віддавати у вигляді податків 70—80% отриманого доходу, внаслідок чого у суб'єктів господарювання виникає необхідність постійно шукати шляхи оптимізації отримання прибутку за рахунок мінімізації податкових зобов'язань. Ці процеси мовою бізнесу називаються оптимізацією. Усе це свідчить про необхідність подальшого реформування податкової системи України.

Значним недоліком є нестабільна та неузгоджена законодавча база. Багато сьогодні невирішених питань в оподаткуванні ПДВ. Головна з них — проведення бюджетного відшкодування ПДВ. Він став синонімом зловживань та корупції. Підприємствам доводиться довго чекати повернення ПДВ з бюджету після його сплати, а найгостріша з проблем ПДВ полягає в тому, що і до-

тепер працює "вибірковий" принцип повернення ПДВ, що завдає шкоди конкурентоспроможності економіки України.

Окремою проблемою є податкові пільги. По-перше, звільняючи від податків деякі підприємства, держава збільшує податковий тягар іншим. По-друге, податкові пільги часто перетворюються на ухилення від податків, які здійснюються шляхом штучного банкрутства; фальсифікації документів; створення фіктивних підприємницьких осіб тощо.

Відомо, що в багатьох країнах чинними системами оподаткування не передбачено податок на додану вартість, але введено інший непрямий податок — податок з продажу.

Держава повинна бути зацікавлена в оптимізації оподаткування, насамперед, щодо раціональної поведінки економічних суб'єктів.

Здійснення податкового регулювання повинно балансувати сфери інтересів бюджету та платників податків.

У сучасних економічних умовах становлення та розвитку ринкових відносин в Україні важливе місце належить державному регулюванню фінансово-господарської діяльності підприємств. Одним із вагомих аспектів регулювання розподілу між державою та підприємствами всіх форм власності прибутку як головного джерела інноваційної діяльності підприємства є податок на прибуток підприємств [3].

Саме покращення сучасного стану податку на прибуток підприємства знаходиться серед найважливіших соціально-економічних проблем, від швидкого вирішення яких великою мірою залежить подальший розвиток бізнесу в Україні.

Негативним явищем даного податку є те, що законодавство з податку на прибуток підприємств нестабільне та часто змінюється. На цей податок встановлюється пропорційна вставка, яка є однаковою для всіх підприємств незалежно від їхнього виду діяльності. Даний податок виконує у більшості випадків фіскальну функцію. Стимульовальна функція виконується через надання пільг, які недостатньо обгрунтовані. Невизначеність у більшості випадків із приводу віднесення витрат на окремі статті та на прибуток призводить до того, що за рахунок збільшення витрат є можливість підприємству зменшити базу оподаткування, а відповідно і суми податку на прибуток. У податковому обліку існує непорозуміння при визначенні валового доходу та валових витрат у зв'язку з наданням з першої з подій: або оплати, яка надійшла на розрахунковий рахунок платника, або відвантаження готової продукції. Це зумовлює ухилення від сплати на податок на прибуток підприємств [3].

Тому необхідно розглянути той оптимальний рівень оподаткування, який відповідав би соціально економічним інтересам як держави, так і податкоплатників.

Єдність податкової системи України порушує і спрощена система оподаткування [4]. Основною проблемою цієї системи є те, що вона не пов'язана із чинними законами у сфері оподаткування. Зокрема, єди-

ний податок відсутній у переліку загальнодержавних податків і зборів, наведеному в Законі України від 18 лютого 1997 року "Про систему оподаткування" [5]. Це зумовлює протиріччя в застосуванні до єдиного податку загальних принципів податкового адміністрування, передбачених Законом України від 21 грудня 2000 року "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетом та державними цільовими фондами" й іншими фінансовими законами [6].

Спрощена система оподаткування має певні недоліки, серед яких можна виділити: відсутність єдиного закону, у якому були б висвітлені усі аспекти оподаткування малих підприємств; невідповідність законодавчих актів по спрощеній системі оподаткування іншим законодавчим актам і нормативним актам; відсутність "перехідних" положень, що регламентують особливості податкового обліку операцій, які починаються при одному способі оподаткування, а завершуються при іншому; тимчасовий характер спрощеної системи оподаткування і незрозумілих перспектив її застосування.

Негативно впливають на якість роботи платників податків, а також працівників податкових служб, які контролюють правильність нарахування і сплати податків, наявні розбіжності, сумнівні тлумачення окремих термінів, положень, визначених у законах і підзаконних актах.

Одним із недоліків податкової системи України, на який є багато нарікань із боку платників податків, — це досить часті перевірки їхньої діяльності працівниками податкових органів та інших державних структур.

Таким чином, можна констатувати, що в Україні розроблено законодавчу базу, яка регламентує справляння податків, і створено адміністративні органи, які контролюють виконання законодавства суб'єктами господарювання, але сказати, що податкова система є ефективною і досягає свого функціонального призначення, не можна.

Надмірне підвищення норми оподаткування призводить до збільшення доходів тіньової економіки і згорання легального бізнесу, а також до скорочення податкової бази. Тому важливе місце у здійсненні оптимальної податкової політики відводиться принципу фіскальної достатності, який полягає в здійсненні податкової політики, необхідної для забезпечення такої величини податкових надходжень, яка оптимально бажана з огляду на проголошену економічну доктрину.

ВИСНОВКИ

Отже, ефективність податкової системи відображається через застосування та дію податкового механізму, який враховує конкретну економічну ситуацію країни та роль держави у регулюванні соціально-економічних процесів. Із метою досягнення результативності податкового регулювання економіки повинен розроблятися механізм використання конкретних податкових форм і методів управління. Прийняття Податкового кодексу України сприятиме зниженню податкового тиску шляхом скасування

безпідставних пільг і розширення бази оподаткування. Це, у свою чергу, збільшить надходження до бюджету, а також дозволить вирішити складні соціальні питання.

Реформування податкової системи повинно базуватись на принципі фіскальної ефективності, тобто формування дохідної частини бюджету на відповідному рівні, що забезпечить виконання державою своїх функцій; досягнення рівності податкового тягаря, рівна напруга між платниками, соціальна справедливість, стабільність і гнучкість — запорука ефективності податкової системи. Оптимальне співвідношення цих показників дозволить забезпечити економічне зростання України не лише на певному етапі, а й у довгостроковій перспективі.

В Україні назріла необхідність подальшого реформування процедур адміністрування ПДВ, з метою створення рівних і прозорих відносин між державою і представниками бізнесу. Це сприятиме підвищенню довіри суб'єктів підприємництва до держави. Бізнесу, як і державі, більше до вподоби прозорі відносини між державою та платниками податків. Тому можна вважати, що наближення податкового законодавства до світових зразків сприятиме збільшенню надходжень до державного бюджету.

Таким чином, з метою збільшення податкових надходжень до державного бюджету тільки з ПДВ необхідно створити певні умови для повної та добровільної сплати податку, здійснити реформування методів адміністрування ПДВ, досягти зниження податкового тиску на платників податків і забезпечити стабільність законодавства.

Література:

1. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення / А.М. Соколовська. — Л.: Знання-Прес, 2004. — 54 с.
 2. Іванов Ю.Б. Альтернативні системи оподаткування / Ю.Б. Іванов: монографія). — Харків: ХДЕУ-Торнадо, 2003.
 3. Захожай: В.Б. Система оподаткування та податкова політика / В.Б. Захожай, Я.В. Литвиненко, К.В. Захожай, Р.Я. Литвиненко: (навч. Посібник) / (за заг. ред. В.Б. Захожая та Я.В. Литвиненка). — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 468 с.
 4. Ревун В.І. Про реформування й модернізацію податкової системи / В.І. Ревун // Фінанси України. — 2006. — №6. — С. 8.
 5. Закон України " про систему оподаткування" / №1251-III від 25.06.1991 р. (Електронний ресурс). — Режим доступу: www.rada.gov.ua
 6. Закон України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" / №1281-III від 12.12.2000 р. Електронний ресурс. — Режим доступу: www.rada.gov.ua
 7. Економічний енциклопедичний словник. У 2т. / С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устенко, С.І. Юрій. — Л.: Світ, 2006. — Т.2. — 5568 с.
- Стаття надійшла до редакції 19.07.2011 р.*